

Γλώσσα και Ευρωπαϊκή Ένωση

Χαιρετισμός στο Συνέδριο του ΕΕΤΕ

"Γλώσσα, γραφή και τέχνη", 20- 22/3/2009

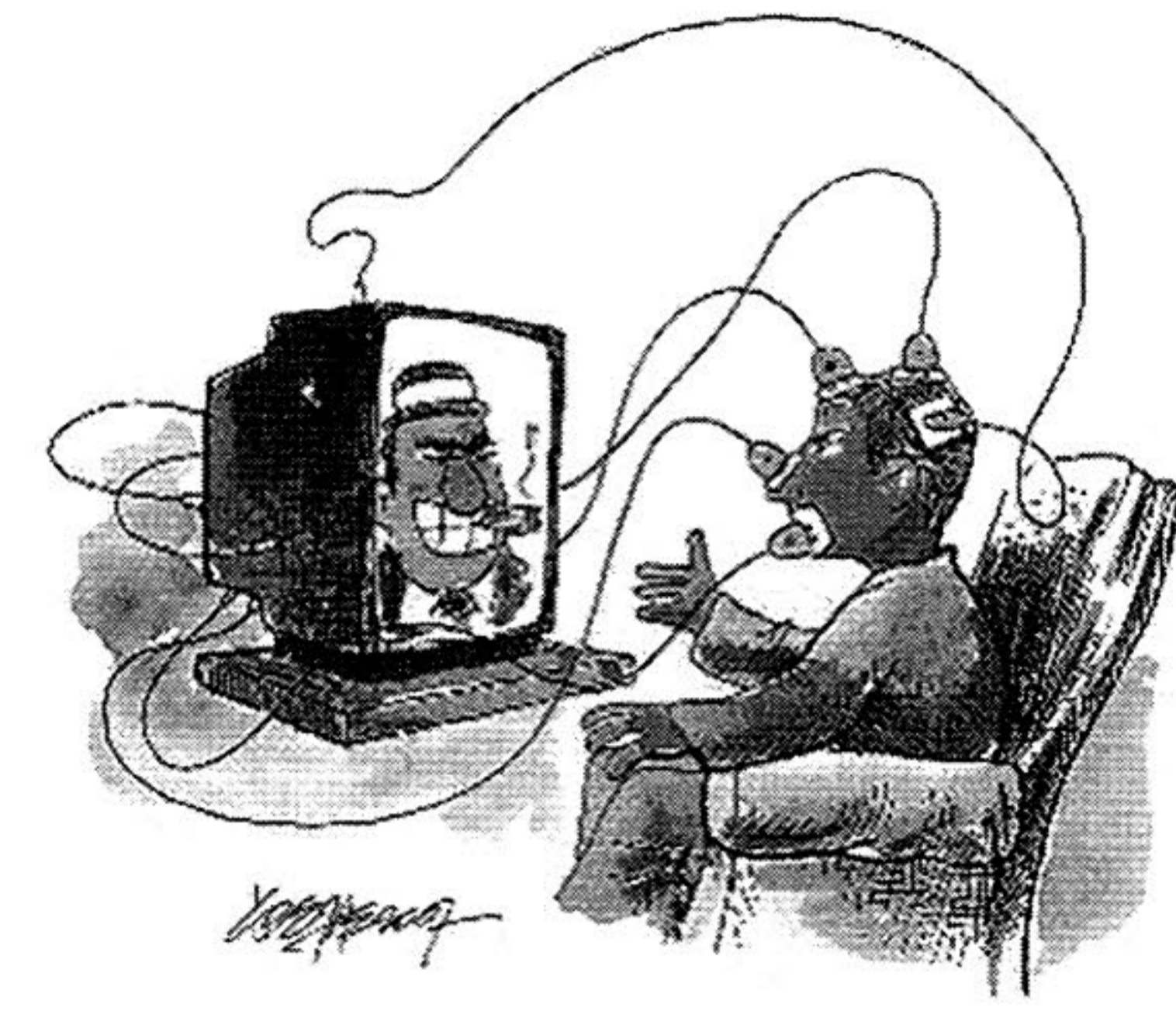
Ξεκινώντας από ένα θέμα τόσο σημαντικό, όπως είναι η γλώσσα, θα τολμήσουμε να διατυπώσουμε ορισμένες θέσεις από την άποψη της ιδεολογίας και της πολιτικής του ΚΚΕ, παρότι ο χρόνος δεν επιτρέπει την ανάπτυξή τους, με την όχι και τόσο κρυφή ελπίδα ότι θα συνεισφέρουν στον προβληματισμό σας.

Η γλώσσα βέβαια δεν ξεκινάει και δεν τελειώνει με τη γραφή. Γλώσσα και γραφή δεν ταυτίζονται. Όχι μόνο γιατί ο προφορικός λόγος προηγείται, αλλά κυρίως γιατί, αν περιοριστούμε στη γραφή, ελλοχεύει ο κίνδυνος να ξεχάσουμε το ζωντανό φορέα της γλώσσας, τον άνθρωπο «ως σύνολο κοινωνικών σχέσεων», και ν' αναλωθούμε σ' αυτό που ονομάζουμε τυπικό μέρος (την ορθογραφία, τη γραμματική ή ακόμη και την καλλιγραφία). Να γίνουμε έτσι φορμαλιστές - και τόσο έχει κακοπάθει η γλώσσα απ' αυτούς! Ας μην αφήσουμε λοιπόν κατά μέρος την ουσία, τον πλούτο ιδεών και την ικανότητα λογικής διάρθρωσης των σκέψεων, τα συναισθήματα, τα κίνητρα, τη νοοτροπία και τεχνοτροπία ενός λαού, που εκφράζει με τη γλώσσα του έναν ολόκληρο πολιτισμό: να πρόκειται όλα αυτά ν' ακολουθήσουν αυτόματα, αν τα εξαναγκάσουμε να χωρέσουν στο γύψινο καλούπι λογιότατων γλωσσολόγων. Αντίθετα, αν παρακολουθήσουμε πώς καταχτάει τη γλώσσα του ένα μικρό παιδί που μεγαλώνει ή πώς ανδρώθηκε η ανθρωπότητα στη μακρόπνοη πορεία της, θα δούμε πόσο διαφορετικά έχουν τα πράγματα.

Και τότε θα είμαστε σε θέση να κάνουμε επιστημονικές παρατηρήσεις χρήσιμες για τη γλώσσα, και για την ομιλία και για τη γραφή της και οπωσδήποτε για την αισθητική της.

Η γλώσσα η ίδια είναι κοινωνικό προϊόν. Και, αν δεν κοιτάζουμε στον καθρέφτη αλλά γύρω μας, θα δούμε ότι στην πραγματικότητα συμβαίνει τ' αντίθετο: δεν είναι η γλώσσα πρώτα πρώτα που φτωχαίνει - είναι η ίδια η ζωή των ανθρώπων - πριν από τη γλώσσα είναι η αυτοπεποίθηση των ανθρώπων που αποδυναμώνεται - δεν υπάρχουν "ασθενείς γλώσσες" αλλά κοινωνίες που ανίατα νοσούν. Κι όλα αυτά δεν μπορούν παρά να εκφράζονται στη γλώσσα.

Ποιες θεωρούνται άλλωστε σήμερα "ισχυρές γλώσσες"; Εκείνες που από περισσότερους μιλιούνται και γράφονται ή αυτές των κρατών με τη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη και πολιτική ισχύ; Την αγγλική έχουν μητρική γλώσσα περισσότεροι άνθρωποι στον κόσμο ή μήπως εξαναγκάζονται να τη μάθουν για άλλους λόγους, που δεν έχουν να κάνουν με το Σαίξπηρ και τον αγγλοσαξονικό πολιτισμό; Να θυμίσουμε την ανεκδιήγητη ελληνίδα επίτροπο Άννα Διαμαντοπούλου, που ήθελε να κηρύξει την αγγλική δεύτερη επίσημη γλώσσα της Ελλάδας; Δεν εξέφραζε το πνεύμα του Λόρδου Μπάυρον! Ή ακόμη, γιατί στο Ευρωκοινοβούλιο, με πρόσχημα τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νέα μέλη, προτείνεται επίμονα, κάθε τόσο, ο περιορισμός των γλωσσών εργασίας στις 4-5 του Διευ-

θυντηρίου; Γνωρίζουμε από την πείρα της δικής μας μακρόχρονης γλωσσικής διαμόρφωσης, τις αλληλεπιδράσεις πολλών φύλων και λαών, πως δεν είναι οι γλώσσες που ζητούν να επιβληθούν κι ούτε απ' αυτό βγαίνουν καλύτερες. **Ο εμπλουτισμός, η δημιουργική ανάπτυξη της γλώσσας δεν έρχεται μηχανικά αλλά από την ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού, την αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων.** Κι ο πιο απλός άνθρωπος του λαού, όταν, μεμονωμένα έστω, αισθάνεται κυρίαρχος της έκφρασής του, γίνεται μεγάλος γλωσσοπλάστης (το διαπιστώνουμε στο δημοτικό τραγούδι και, νεότερα, στους ρεμπέτες). Δε φοβάται ούτε μιμείται την ξένη γλώσσα: δε μεταφράζει ούτε αναπαράγει αυτούσια, αλλά ενσωματώνει οργανικά στοιχεία της στο δικό του γλωσσικό σύστημα. Η ίδια η ελληνική γλώσσα και στην κλασική αρχαία και στη νεότερη μορφή της είναι μάρτυρας μιας τέτοιας δημιουργικής λειτουργίας, ελληνοποίησης ξενικών στοιχείων με την ενσωμάτωσή τους στο οργανισμό της. Δεν υπάρχουν λοιπόν "καθαρές γλώσσες", όπως δεν υπάρχουν και "καθαρές ράτσες" ανθρώπων - για τον απλούστατο λόγο ότι ο άνθρωπος είναι βιοκοινωνικό όν, άρα η εξέλιξή του δεν είναι απλό θέμα γονιδίων - και κανείς δεν δικαιολογείται να κυριαρχεί πάνω σε κανένα λαό. Όταν συμβαίνει αυτό, τότε έχουμε οικονομική και πολιτική επιβολή ασύμφορη για τον ανθρώπινο πολιτι-

σμό, που φθίνει, και τη γλώσσα που εξελίσσεται σε αναμύσημα τυποποιημένων φράσεων. Γιατί, όταν καταπιέζεται ο άνθρωπος, η πρώτη παραγωγική δύναμη, τότε και η δημιουργική ικανότητα της γλώσσας εξασθενεί. Κάπως έτσι φτάσαμε σήμερα στα "κομπιούτερ-ς" και δεν είμαστε «καθόλου OK», όπως έγραφε ο Ρίτσος στις "Γειτονιές του Κόσμου": «καθόλου OK». **Κι είναι χαρακτηριστικό ότι ο ιμπεριαλισμός της εποχής μας έχει δυσμενείς συνέπειες γενικότερα στην ανθρώπινη κουλτούρα και στους λαούς αυτών ακόμη των ισχυρότερων κρατών.**

Η γλώσσα δεν είναι σ' όλα αυτά αμέτοχη. Αν μας θέλουν σύγχρονα *ανδράποδα* (πλάσματα δηλαδή με ανθρώπινα πόδια) - και ο λαός μας σοφά διαπιστώνει «**όποιος δεν έχει μυαλό - έχει πόδια**», τρεχάλες που όλα θα τα προλαβαίνουμε, εκτός από το να ζήσουμε, και θα 'χουμε πεθάνει χωρίς να νιώσουμε το νόημα της ζωής· αν λοιπόν θέτουν στόχο την αποβλάκωση, απαραίτητη για την εξαντλητική εκμετάλλευση των ανθρώπων, η γλώσσα από σκέψη και επικοινωνία καταντάει εργαλείο για εντατική εργασία - **πολυδεξιότητα** την ονομάζει η Ευρωπαϊκή Ένωση - και μέσο εκτόνωσης, εκχυδαϊσμός. Οι χυδαίες κοινωνικές σχέσεις θέλουν κι αυτές την έκφρασή τους.

Η περιβόητη Ενωμένη Ευρώπη έχει και στόχους ιδεολογικούς: σαν την "*ανεκτικότητα*" (sic) απέναντι στη μάζα των εξαθλιωμένων μεταναστών - αλλά και των προσφύγων που οι πόλεμοι για τον έλεγχο των αγορών θα φέρνουν σε μας. Ν' "ανεχτούμε" το διαφορετικό. Να το ανεχτούμε, σαν να 'ναι κάτι έξω από μας, εμπόδιο σε μας, αναγκαίο κακό. Ποιο είναι κείνο που καλούμαστε ν' ανεχτούμε; Τους άλλους αν-

θρώπους, που μαζί τους συνδημιουργούμε τον ανθρώπινο πολιτισμό; Ή την εκμετάλλευσή τους; Όπως είπε παλιότερος υπουργός του ΠΑΣΟΚ (Γ. Πασχαλίδης): «*δεν μας πειράζουν οι ξένοι, γιατί κάνουν τις χειρότερες δουλειές και δουλεύουν και χωρίς δικαιώματα*». **Ν' ανεχτούμε δηλαδή τη βαθύτερη εκμετάλλευση των ανθρώπων!**

Σε όποια γλώσσα, να τους το πούμε: γιατί *tolerance* κι όχι *solidarité*; Θα τους στενοχωρήσουμε, αλλά εμείς επιλέγουμε τη βαθιά φιλία και αλληλεγγύη των λαών απέναντι στον κοινό τους εχθρό: που δεν ανέχεται θεσμοθετημένα δικαιώματα και σύνορα, όταν πρόκειται για το κυνήγι του κέρδους, το συνασπισμένο κεφάλαιο, που προστατεύει χωρίς όρια την αδηφαγία του και για τον ίδιο λόγο κουβαλάει τη δική του μέσσα του, κυφορώντας νέους πολέμους.

Έτσι, όταν ακούμε την καπιταλιστική Ευρώπη να μιλάει για πολυγλωσσία, πρέπει να κρατήσουμε «*μικρό καλάθι*». Τι σημαίνει, το ομολόγησε κατά κάποιον τρόπο παλιότερα η πρώην υπουργός Παιδείας της ΝΔ (Μ. Γιαννάκου): «*να ξέρουμε πολλές γλώσσες από λίγο - όχι μία και καλά*»! **Η ευρωπαϊκή "πολυγλωσσία" σημαίνει λίγο απ' όλα και τελικά τίποτα: καμιά πνευματική καλλιέργεια ούτε ουσιαστική επικοινωνία των λαών, καμιά συνεισφορά στον κοινό ανθρώπινο πολιτισμό.** Αυτό που πρεσβεύει είναι οι σύγχρονες ανάγκες των πολυεθνικών μονοπωλίων, οι ελευθερίες μετακίνησης εργατικού δυναμικού, υπηρεσιών, προϊόντων και κεφαλαίου (όπως έγραφε η ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Μάαστριχτ). Όλα γίνονται εμπόρευμα και χάνουν την αληθινή τους αξία. Έτσι απαξιώνεται και η

γλώσσα. Όταν λοιπόν η Ευρωπαϊκή Ένωση θέτει στόχο την πολυγλωσσία, δεν εννοεί βαθιά γνώση καμιάς γλώσσας ούτε καν της μητρικής. Γι' αυτό στη στοιχειώδη ελληνική εκπαίδευση ακόμη και τα ελληνικά διδάσκονται με τη μέθοδο της ξένης γλώσσας - κάτι σαν τουριστική διάλεκτος· οι μετανάστες πάλι, χωρίς τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού τους, αφομοιώνονται σ' αυτό το κοσμοπολίτικο συνονθύλευμα. Οι νέοι άνθρωποι πρέπει να συνηθίσουν σε γλώσσα φαστφουντάδικη και σε επικοινωνία πολύβουου ξενυχτάδικου, όπου μιλάνε τα μάτια, για να μην πούμε τίποτε άλλο. Αυτό πάει να πει: αλλοτρίωση και "*τρικυμία εν κρανίω*". Και όλοι στο τέλος, «*ξένοι και για τους ξένους και για τους δικούς τους*», όπως θά' λεγε ο Παλαμάς, να «*μένουν πάντα γύφτοι καθιστικοί*». Θα τους αφήσουμε;

Ή μήπως ν' αφήσουμε τάχα την πολιτική και την ιδεολογία κατά μέρος και να χορεύουμε στο ρυθμό που μας σφυρίζουν; Να μετατρέψουμε τη γλώσσα σε χαλκά για τη μύτη, για ν' αναγνωρίζουν τ' αφεντικό μας ή να ξεχωρίζουμε ανάμεσα στα πλήθη;

Τι σχέση έχουν αυτά, άνθρωποι του πολιτισμού, των τεχνών και της κουλτούρας, τι σχέση έχουν με το θέμα σας; Πιστεύουμε πως μόνοι σας θα το βρείτε και με αυτήν την έννοια θα σας ευχηθούμε καλή επιτυχία στο συνέδριό σας!

Ρίτα Νικολαΐδου

